

Historiens bristfälliga sanning

Kvarvara gård, en installation av Ida Rödén
på Sundsvalls museum, till 23 mars

Hur var det egentligen? Begicks ett hemskt mord på sex personer 1888 vid Kvarvara gård i Medelpad? Ja, enligt utställningen om gården som nu presenteras på Sundsvalls museum skedde det, utifrån en text hämtad från "Bestialiska Akter i Svensk Historia" skriven av Jan Forsgren 1983. Konstnären Ida Rödén har gått ytterst noggrant tillväga när hon undersökt och samlat material kring gården, dess folk och händelser. Hon har tålmodigt likt både en konservator och historiker pusslat ihop de olika formerna av vittnesmål och efterlämningar som sammantaget skapar en fascinerande bild av ett antal människors tillvaro och öde i en liten gudsförgäten by från över ett sekel bakåt i tiden.

Det sedan länge förfallna huset Kvarvara gård hade Ida Rödén upptäckt i byn Kvarsätt i Medelpad. Hon dokumenterar i fotos och text det hon ser och upplever i återkommande besök, utan att egentligen veta vad hon ska ha materialet till. Överraskad hittar hon också kvarlämnade fotografier, brev, hon ser spår av tidigare och överlappande tapeter, gulnande tidningspapper. Med ytterligare efterforskningar, som samtal med orsbor som kunde berätta minnen och sägner kring huset, börjar formerna tas av en möjlig rekonstruktion av Kvarvara gårds historia. Därtill med benägen hjälp av Sundsvalls museums rekvisita av gamla möbler och verktyg från den aktuella tiden, säkert också med tillgång till museets övriga kunskapsbank.

De historiska fotografierna, mestadels porträtt av personer som levde och verkade i och kring gården, placeras i utställningen intimt samman med inredningsobjekt som möbler, en spark och en stege, tavlor, väggur, en gunghäst. Bilden av den lilla pojken Emanuel Martin har, som exempel, hittat tillbaks till den utsirade stol han 1873 satt på vid fotograferingsögonblicket. Här kolliderar och sammansmälter vår varseblivningsförmåga, mellan nutid och historia, mellan verklighet och dokumentation, mellan det fysiska och imaginära. Pojken sitter ju även här och nu, faktiskt. De många porträtten har Ida Rödén ytterligare flätat in i en kronologisk förändrande och vacker tapetvägg, från 1866 till 2013. Här har tapeterna som syns i bakgrunden på bilderna blivit länkar till den aktuella tiden, och fotografierna har hittat tillbaks till sina respektive väggar hur underligt det än kan låta. I korta bifogade texter utspritt i installationen beskrivs utvecklingen på gården, med det dramatiska mordet 1888 som överskuggande händelse. Tillsammans med återfunna gamla planritningar på huset, och med en lång rad av Ida Rödéns egna estetiskt medvetna fotografier av detaljer och fragment från det nu förfallna huset, kompletteras slutligen berättelsen om Kvarvara gård.

Är det nu så viktigt att veta om denna historia är alldeles sann? Konstnären låter oss nämligen, i sin introduktion till installationen, sväva på målet huruvida detta arrangemang och alla trådar och förbindelser i berättelsen över huvud taget har ägt rum i verkligheten. Hon erkänner till exempel att fotografierna delvis förvanskats. I stället för klagrande fakta – så långt det nu är möjligt med ett historiskt material – vill Ida Rödén gärna frammana förvirring och frihet till egna spekulationer. Historiska dokument är alla tänjbara, källorna kan vara olika, tidpunkter och namn kan ha förändrats, saker kan ha glömts bort. Kvar blir ofta efterkonstruktioner som kanske bara snuddar vid det som hänt. Ida Rödén vill undvika att spalta upp i de reducerande begreppen fiktion och fakta, även om hon inte förnekar att de existerar. Flagnande tapetlager innehåller också olika lager av konkretion och abstraktion, tapeter är material men är också estetik, känsla, tysta vittnesmål från gångna tider. Konstnären vill förvirra men inte vilseleda. Hon vill lyfta fram tveksamheter utan att förklara dem, för att kanske nå en sanning som är mera motsträvig, undflyende, komplex, som ett frågetecken. Processen av tecken och rykten från historia och verklighet stannar aldrig upp, liksom därmed också möjligheterna och kreativiteten.

Med sin egenmäktiga vittnesbörd på Sundsvalls museum balanserar Ida Rödén på en

KONST I VÄSTERNORRLAND

Landstinget, Regional Utveckling, 871 85 Härnösand 0611-80214

Red: Mats de Vahl mobil:070-2476939 epost: mats.de.vahl@lvn.se

kritisk lös lina i ett subtilt maskspel om tolkningen av en historisk kontext. Med ryggen fri kan hon placera sig mitt emellan den beviskrävande kulturvetenskapliga och den fria konstnärliga framställningen. Jag skulle nog lätt känna mig frustrerad och torr i mun inför spelet om det inte vore gjort med sådan precision och ömsinhet. Jag kan också ta det med en klackspark eftersom passningen är ovanligt snygg den här gången. För här rör det sig helt enkelt om en bra berättad historia med en lång rad av intressanta detaljer, där var och en, lösryckt eller inte, ur sitt ursprungliga sammanhang kan öppna dörrar till nya. Dock kvarstår, ska vi låta oss nöja med det i fallet Kvarvara gård? Hur gick det till, egentligen? Att bara ställa sig den frågan är en faktiskt oväntad och paradoxal bonus av utställningen.

Text och foto: Jan K Persson
Volym 2014-02-26